

Verkiezingsprogramma D66 Eemsdelta 2021-2026

Geef de toekomst een kans!

Democratisering. Kansengelijkheid. Duurzaamheid.

Inhoud

Voorwoord	3
D66 Eemsdelta, lijstvolgorde.....	3
Democratisering	4
Vertegenwoordiging van 32 leefgemeenschappen	5
Wat wil D66 concreet?	6
Duurzaamheid	7
Energietransitie.....	7
Milieubeleidsplan.....	9
Afvalverwerking.....	9
Meer groen in de gemeente.....	10
Veilig genieten van vuurwerk	10
Groene overheid	11
Wat wil D66 concreet?	11
Kansengelijkheid.....	12
Jeugdzorg.....	12
<i>Een mooi voorbeeld</i>	12
De eerste duizend dagen.....	13
Jongerenwerkers.....	13
Ouderenzorg.....	14
Eenzaamheid.....	14
Zelfbeschikkingsrecht.....	14
Kwaliteit van de zorg.....	14
Onderwijs	15
Basisscholen.....	15
Middelbare scholen.....	15
Beroepsonderwijs	16
Werkgelegenheid.....	16
Midden en Klein Bedrijf.....	16
Industrie	16
Mobiliteit.....	17
Sport.....	18
Toerisme en cultuur	18

Wonen.....	18
Armoede.....	19
Wat wil D66 concreet?.....	20
Bronnenlijst.....	22

Voorwoord

De kern van onze boodschap zit hem in het wezen van **sociaalliberalen**. Sociaal omdat we mensen die hulp nodig hebben, helpen totdat ze weer zelfstandig verder kunnen. Liberaal omdat wij geloven in de vrijheid van elk individu. Dat iedereen de vrijheid heeft om eigen keuzes te maken. Dat mensen gestimuleerd worden kansen te pakken en fouten te maken en dat we ze dan óók helpen! Onder het motto: *Laat iedereen vrij, maar niemand vallen!*

Dit verkiezingsprogramma is opgesteld aan de hand van drie hoofdstukken. Deze drie hoofdstukken zijn gericht op zaken die bij D66 Eemsdelta als partij passen, maar ook bij de visie die de wij hebben op de nieuwe gemeente Eemsdelta. Wij zetten ons in voor een gemeente die verder kijkt dan de korte termijn, met een duidelijk toekomstbeeld en met ambitieuze plannen en die met (potentiële) problemen omgaat.

Wij vinden dat de nieuwe gemeente **democratisering** hoog in het vaandel hoort te hebben. Wij staan voor een evenredige vertegenwoordiging van de bewoners van Eemsdelta. Ook van de ondervertegenwoordigde jongere generaties. De nieuwe gemeente bestaat uit 32 leefgemeenschappen. Elke leefgemeenschap heeft zijn eigen behoeftes, wensen én problemen. Dit houdt in dat elke inwoner en leefgemeenschap de mogelijkheid moet hebben gehoord te worden en zich uit te spreken. Dit betekent dat de burgers niet alleen naar de gemeente moeten gaan, maar dat de gemeente ook meer naar de mensen moet gaan. Wie weet namelijk beter wat er moet gebeuren in een dorp/wijk, de bestuurder die soms wel tientallen kilometers verderop woont en werkt of de inwoner die misschien wel zijn/haar hele leven al in de kern woont?

Hiernaast vinden wij dat de gemeente **duurzaam** moet zijn, voor de mensen én de leefomgeving. Voor ons betekent dit een toekomstbestendig beleid. Dat er verder wordt gedacht dan deze enkele termijn. Dat betekent ook dat we vooruit willen plannen en bewust omgaan met de regio. Dat we omstandigheden gebruiken in ons voordeel, bijvoorbeeld de energietransitie. Dat we 'ja' zeggen tegen verandering, wanneer dat (in potentie) in ons voordeel kan werken. En dat we als we 'nee' zeggen, we met een beter plan op tafel komen!

Ook vinden wij het belangrijk dat de gemeente zich inzet voor **kansengelijkheid**. Dat houdt in dat iedereen in onze nieuwe gemeente de kans moet hebben zich te kunnen ontwikkelen, de kans moet hebben te worden wie hij of zij wil worden en daardoor dezelfde kansen moet hebben als ieder ander. Aangezien niet iedereen gelijk is, maar wel gelijkwaardig!

D66 Eemsdelta, lijstvolgorde

1. Frank van Niejenhuis, Farmsum
2. Els Zijlstra-Veldman, Wagenborgen
3. Daan Meedendorp, Delfzijl
4. Inge Draaisma, Wagenborgen
5. Evert Veldman, Wagenborgen
6. Edwin Olinga, Bierum
7. Jacomine Meyling, Middelstum

D66 Eemsdelta staat voor een gemeente waarin de afstand tussen bestuurder en bewoner klein is en iedereen mee mag praten. Waarin elke leefgemeenschap een eigen dorpsvisie heeft opgesteld en een budget krijgt om dit te financieren. Waarin Eemsdelta de vergrijzing en krimp een halt toebrengt door zich op de kaart te zetten door jongeren een stem te geven.

Veel jongeren trekken weg uit Eemsdelta. Dat houdt in dat de gemiddelde leeftijd in ons gebied omhoog schiet. Op korte termijn zorgt dit ervoor dat de gemeente goed moet letten op de ouderenzorg, en terecht! Het meest zorgelijke is dat de bevolkingskrimp in Eemsdelta veel groter is dan in andere gebieden in Nederland. In verhouding trekken hier de meeste jongeren weg.ⁱ Wij hebben de taak om hier wat aan te doen! Wij hebben de plicht om jongeren te betrekken en het gebied aantrekkelijker te maken voor de jongere generatie.

Op de langere termijn moet er echter een doorbreking komen op de trend van krimp en vergrijzing. We moeten het gebied interessant maken voor jonge gezinnen die hier willen wonen en jonge mensen die hier willen blijven. Uit onderzoek blijken jongeren een aantal redenen te hebben voor het vertrekken.ⁱⁱ Waaronder het onaantrekkelijk vinden van het gebied.

D66 Eemsdelta vindt dat de gemeente een goede leefbaarheid moet stimuleren. Dat er in elke leefgemeenschap moet worden voorzien in de basisvoorzieningen. Deze basisvoorzieningen zijn zaken die bijdragen aan het aantrekkelijk houden van ons gebied.

D66 Eemsdelta is van mening dat de gemeente jongeren in de leefgemeenschappen moet vragen wat zij belangrijk vinden en hierop actie te ondernemen. 'Wat zou ervoor nodig zijn om dit gebied voor de latere generaties aantrekkelijk te houden?' Daar kunnen wij een antwoord op geven, maar het is belangrijk dat de jongeren van nu dat doen!

Weinig werkgelegenheid is ook een reden voor jongeren om weg te trekken. Het is voor de jongere generatie moeilijk een toekomstbestendige baan in de omgeving te vinden. Meestal hebben ze nog geen netwerk om goed in contact te komen met bedrijven waar zij wel willen werken. Ook de bereikbaarheid van de leefgemeenschappen is een belangrijk argument om jongeren te laten blijven in ons gebied. Als studenten thuis blijven wonen tijdens het studeren en wij als gemeente zo laten zien dat je best in Eemsdelta kan wonen terwijl je actief bent in Groningen, is de kans groter dat ze na het afstuderen ook in Eemsdelta blijven. Daarom moet de gemeente investeren in de bereikbaarheid van ons gebied voor grote steden als Groningen.

D66 Eemsdelta wil dat de gemeente stages stimuleert bij bedrijven voor jongeren die in dit gebied wonen en de rol van verbinder inneemt tussen de werkgever en jonge stage- en werkzoekende.

Wanneer een bepaalde bevolkingsgroep zich niet gerepresenteerd voelt, is het aannemelijk dat het gevolg is dat ze geen verbinding voelen met het gebied waarin ze leven. Dit is helaas de realiteit voor de jongere generaties, met name in Appingedam, Delfzijl en Loppersum. Als je een gemeenteraad binnenloopt zie je een eentonig beeld. Meestal zijn er alleen oudere mensen die wat te zeggen hebben over het beleid van de gemeente. De gemiddelde leeftijd van een gemeenteraadslid is 52 en een kwart jaar oud.ⁱⁱⁱ In hoeverre kunnen deze mensen zich inleven in de leefwereld van jongere generaties? Een jongere in de raad kan beter verwoorden wat jongeren belangrijk vinden.

D66 Eemsdelta wil dat de gemeente meer handreikingen geeft aan de jongere generaties. Van jongs af aan moeten mensen in Eemsdelta bewust worden van hun rol in de gemeente. De gemeente heeft de verantwoordelijkheid mensen te betrekken bij Eemsdelta. Om ervoor te zorgen dat de jongeren zich gehoord en gerepresenteerd voelen, zodat ze zich verbonden voelen met dit gebied, wil D66 Eemsdelta dat er een jongerengemeenteraad wordt opgezet.

Een jongerengemeenteraad is een raad waarin jongeren tussen 12 en 21 jaar over relevante onderwerpen hun oordeel kunnen vellen. De jongerengemeenteraad heeft tot doel op georganiseerde en gestructureerde wijze stem te geven aan ideeën en problemen van jongeren uit Eemsdelta in de lokale politiek.^{iv} Daarnaast levert zo'n raad een bijdrage aan het debat onder jongeren in de samenleving en geeft gevraagd én ongevraagd advies aan de gemeenteraad en college van B & W en andere verbonden organisaties over wat jongeren aangaat.

Wanneer de gemeente een jongerengemeenteraad instelt geven wij een stem aan de jongere generaties, voelen ze zich beter gerepresenteerd en zijn we hen actief aan het verbinden aan de gemeente. Zodat jongeren hier langer willen blijven wonen en later ook willen werken. Waardoor wij een vermindering en uiteindelijk een stop zetten aan het wegtrekken van jongeren uit dit gebied.

Vertegenwoordiging van 32 leefgemeenschappen

Onze nieuwe gemeente Eemsdelta is een stuk groter dan de gemeenten die we tot nu toe gewend zijn. Dat komt doordat de Nederlandse overheid aan het decentraliseren is. Veel zaken die eerst de verantwoordelijkheid waren van het Rijk, worden overgeheveld naar de gemeenten, onder andere de jeugdzorg. Dit kan het onbedoelde effect hebben dat de aandacht binnen de gemeente vooral gaat naar de grotere gemeenschappen, in Eemsdelta zouden dat Appingedam, Delfzijl en Loppersum zijn. Eemsdelta bestaat echt niet uit drie leefgemeenschappen, maar uit 32.

Deze 32 leefgemeenschappen hebben allemaal hun eigen wensen én problemen. Normaal gesproken gaat daar een wethouder over. Echter wie weet er beter wat er moet gebeuren in een dorp/wijk, de bestuurder die soms wel tientallen kilometers verderop woont/werkt of de inwoner die misschien wel zijn/haar hele leven al in de kern woont?

D66 Eemsdelta wil voorkomen dat de kleinere leefgemeenschappen ondervertegenwoordigd zijn of zelfs vergeten worden. Daarom wil D66 Eemsdelta dat de leefgemeenschappen allemaal gestimuleerd en begeleid worden bij het schrijven van dorpsvisies, waarin ze hun problemen en toekomstbeeld kunnen schetsen. De uitvoering van deze dorpsvisies kunnen gedeeltelijk gerealiseerd worden met dorpsbudgetten die moeten worden opgesteld door de nieuwe gemeente. Zodat de bewoners van elke leefgemeenschap het geld uit kunnen geven aan zaken die zij belangrijk vinden. Uiteraard met richtlijnen en kaders die opgesteld zijn door de gemeenteraad.

Daarnaast pleiten we voor een verkleining van de afstand tussen bewoner en bestuurder. Dit kan door het instellen van dorpsregisseurs/gebiedscoördinatoren. Hierin kunnen meerdere dorpen en wijken vallen onder één regisseur. Wanneer bewoners ergens tegenaan lopen, moet het geen drempel zijn om de gemeente hierover te informeren. Door het instellen van dorp- en wijkregisseurs door de hele gemeente heen, zodat het contact laagdrempelig blijft voor iedereen.

D66 Eemsdelta staat ervoor dat de inwoners van een leefgemeenschap aan de ene kant samen invloed hebben op de eigen omgeving, door middel van dorpsvisies, en aan andere kant individueel laagdrempelig contact kunnen zoeken met een verbindingspersoon van de gemeente. Zodat Eemsdelta straks een gemeente is waarin ieder persoon en elke uithoek gehoord kan worden.

Zowel binnen Eemsdelta als daarbuiten is het belangrijk om de 32 leefgemeenschappen een stem te geven en te vertegenwoordigen. Wanneer D66 Eemsdelta goed vertegenwoordigd is in de raad van de nieuwe gemeente vinden wij het belangrijk om de rol van volksvertegenwoordiger ook buiten Eemsdelta ten volle te gebruiken. Eemsdelta wordt gekenmerkt door de aardbevingsproblematiek en de bijkomende dossiers zoals de versterking. D66 Eemsdelta zal haar netwerk gaan gebruiken om deze dossiers actueel te houden in Den Haag door gesprekken te voeren met Kamerleden en de verantwoordelijke bestuurders. Daardoor willen we ook de afstand verkleinen tussen Den Haag en Eemsdelta.

Wat wil D66 concreet?

- 1) Instelling van een jongerengemeenteraad die advies geeft over en voorstellen doet aan de gemeenteraad en college van B & W.
- 2) De gemeente actief gaat inzetten op het verbinden tussen jongeren en werkgelegenheid.
- 3) Dorpen en wijken gestimuleerd worden een dorpsvisie te schrijven, naar voorbeeld van Loppersum en de leefkernen een budget te geven om gedeeltes hiervan te behalen.
- 4) De instelling van gebiedsregisseurs/dorpscoördinatoren die de afstand tussen burger en bestuurder kunnen verkleinen.

D66 Eemsdelta staat voor een ambitieuze energietransitie en andere duurzame uitdagingen. Eemsdelta gaat daarin een groot aandeel gaan hebben in het opwekken van duurzame energie. Energie die lokaal wordt opgewekt, maar waarvan lokaal ook wordt geprofiteerd. Een gemeente waarin bewoners geld besparen door middel van energie-coöperaties en bestuurder en bewoner samenwerken aan een duurzame gemeente. Een gebied waar je minder betaalt als je minder verbruikt. Een gebied dat door die opgewekte energie bedrijven aantrekt die samen met de gemeente willen werken aan een regio waar werkgelegenheid én milieu hand in hand gaan, waarin we de aarde beter achterlaten dan dat we het hebben aangetroffen!

Energietransitie

Eemsdelta is een prachtig gebied met talrijke economische kansen. Een doorn in het oog is echter de aardgaswinning. Diep in de grond zit rijkdom waarmee Nederland veel goede zaken heeft kunnen financieren. Wij zitten als Groningers nu opgescheept met een hoofdpijndossier in onder andere de versterkingsoperatie. Wij zijn bang voor een soortgelijk effect in een nieuw dossier, de energietransitie. Er bestaat angst dat de geschiedenis zich zal herhalen en dat Eemsdelta een stopcontact wordt voor heel Nederland, voor duurzame energie in plaats van aardgas. Dit is een terechte angst die we onder ogen moeten zien. Echter de energietransitie geeft Eemsdelta ook nieuwe kansen! Kansen om de krimp te verminderen, de werkgelegenheid te verhogen en leefbaarheid in het gebied te verbeteren; daar is D66 Eemsdelta voor!

Wat is de huidige situatie? Klimaatverandering heeft effect op ons gebied. Nederland heeft zich verplicht, door deelname aan de klimaatakkoorden van Parijs (2015), tot het verminderd gebruik van fossiele brandstoffen, waaronder aardgas. Hierop heeft Nederland een klimaatwet door de Kamer laten gaan waarin de dertig energieregio's in Nederland (waarvan Groningen één is, bestaande uit alle gemeenten in Groningen, de waterschappen en de provincie) individueel een bod kunnen doen hoeveel ze willen opwekken van de gevraagde 35 TWH in 2030. Groningen heeft in deze Regionale Energiestrategie (RES) een concept bod gedaan van 5,7 TWH. Dat is meer dan 1/7 van het totaal dat benodigd is. Dit is indrukwekkend, maar in projecten tot 2023 wordt er al in potentie 4 TWH opgewekt, op initiatief van de gemeenten zelf. Het overige deel wordt grotendeels opgewekt door nieuwe zonneparken in de regio. De ambitie van onze energieregio zit vol kansen, is realistisch en gaat gepaard met veel bijkomende voordelen. Waarin zowel groene bedrijven worden aangetrokken, de inwoners financieel erop vooruitgaan én bijdragen aan het behoud van een leefbare omgeving.

D66 Eemsdelta wil ervoor zorgen dat de baten van deze opwekking van duurzame energie lokaal terecht komen. Wij vinden dat de gemeente de verantwoordelijkheid heeft om de bewoners van de

32 leefgemeenschappen te informeren en ondersteunen over de mogelijkheden van het opzetten van, bijvoorbeeld, een energie-coöperatie. In samenwerking met de GREK.

Een energie-coöperatie is een vereniging van bewoners onder leiding van een verkozen bestuur, die als club energie gaat besparen en opwekken in een lokaal en duurzaam energie-initiatief. De bewoners zijn onafhankelijk van een commerciële leverancier, dit zorgt ervoor dat de winst in het gebied blijft. In Eemsdelta zijn inmiddels al 7 coöperaties actief die op verschillende manieren zorgen dat er echt groene energie tegen een concurrerende prijs voor de bewoners beschikbaar komt. Door de coöperatieve structuur kan iedereen daar gebruik van maken. Zijldijk heeft zo'n energie-coöperatie opgericht die 100% lokaal eigendom is. Dit houdt voor deze leden van de energie-coöperatie in dat ze stroom kunnen inkopen bij de organisatie voor 17 cent kWh i.p.v. 23 cent kWh bij een commerciële leverancier. Dit houdt in dat sommige leden wel 500 euro op jaarbasis besparen op energie. Andere

coöperaties hebben met de inwoners gekozen voor een andere strategie. Daar staat D66 Eemsdelta achter, ieder kiest zijn eigen weg. D66 Eemsdelta ziet dat energiecoöperaties de toekomst zijn voor de 32 leefgemeenschappen en wil dat de gemeente dit gaat stimuleren naar de overige leefgemeenschappen.

*Zonnepark van energie-coöperatie
Zonedorpen, Zijldijk.*

Leefgemeenschappen die met hulp van de gemeente een energie-coöperatie oprichten hebben zelf invloed op de invulling en opwekking van groene energie. Zo kunnen ze samen met ontwikkelaars praten over de locaties en de manier waarop deze energie opgewekt zal worden. Zo komen de baten van de opwekking terug bij de bewoners en hebben zij er minder/geen overlast van. Deze coöperaties moeten laagdrempelig zijn zodat iedereen kan meeprofiteren van lokale energie.

De Groningse energieregio wil viermaal zoveel energie opwekken dan wat het nu verbruikt. Dit heeft als doel bedrijven naar de regio te trekken die gebruik willen maken van duurzame energie in hun fabrieken of gebouwen. Wanneer Eemsdelta haar beste beentje voorzet in de energietransitie worden wij het gebied waar voor duurzame bedrijven en prettig vestigingsklimaat heerst. Dit moet de gemeente ook ondersteunen, mits deze bedrijven voor zowel werkgelegenheid als een goed milieu willen zorgen. Dat moet de ambitie zijn voor ons gebied, volgens D66 Eemsdelta.

Iedereen kan in de toekomst bijdragen aan het opwekken van energie, door middel van energiecoöperaties. Hiernaast heeft iedereen, van individu tot samenleving, de verantwoordelijkheid om bewust te worden van het eigen verbruik van energie en dit zoveel mogelijk te minimaliseren. Om ervoor te zorgen dat we niet meer onnodig energie gaan verbruiken die we beter ergens anders kunnen toepassen.

Naast de duurzame energieopwekking moeten we ook innoveren op andere vlakken zoals waterstof. In Delfzijl wordt op termijn één van de grootste waterstoffabrieken van Europa gebouwd, wat Eemsdelta positief op de kaart zet. Waterstof is in potentie de brandstof van de toekomst. Het kan overal gewonnen worden en is twee tot drie keer efficiënter dan conventionele brandstoffen. Het enige bijproduct is water, waardoor het CO₂-neutraal is. D66 is enthousiast dat Eemsdelta door deze fabriek een rol heeft in de reis naar een duurzamere, circulaire economie. Eemsdelta gaat daardoor een middelpunt worden en een voorbeeldfunctie afgeven voor andere gemeenten op het gebied van duurzaamheid. Hiernaast kan waterstof ook lokaal gegenereerd worden. Locaties die voorheen

gebruikt werden voor het winnen van aardgas kunnen worden omgezet naar plaatsen voor waterstofwinning. Onderzoek hiernaar moet ondersteund worden en altijd in samenwerking met bewoners (energiecoöperaties).

Een gevolg van de overgang op waterstof is dat het makkelijker is om van het aardgas af te gaan in onze regio. D66 Eemsdelta wil ook dat onze gemeente haar verantwoordelijkheid neemt om op een verantwoordelijke manier zo snel mogelijk van het aardgas af te gaan. Dat huishoudens niet meer draaien op aardgas, omdat dit voor zoveel overlast heeft gezorgd in ons gebied.

Het positieve nieuws van het stopzetten van de aardgaswinning heeft helaas ook negatieve gevolgen. Op termijn gaan er in Groningen zo'n 12.000 banen in de gaswinning verloren. Dit zorgt ervoor dat de werkgelegenheid, ook in Eemsdelta, een beuk krijgt. Hier moeten we actief op inspelen. De energietransitie is de kans om weer banen naar onze regio te krijgen. Banen die gepaard gaan met de opwekking van duurzame energie of groene bedrijven, zoals de nieuwe waterstoffabriek.

Eemsdelta heeft ontzettend veel potentieel. Via de energietransitie wil D66 Eemsdelta ervoor zorgen dat Eemsdelta een duurzame toekomst tegemoet gaat, waar economische kansen gepakt worden en voornamelijk de bewoners erop vooruitgaan!

Milieubeleidsplan

D66 Eemsdelta wil dat de nieuwe gemeente een milieubeleidsplan gaat vaststellen. Een plan dat met het oog op de bescherming van het milieu, richting geeft aan de beslissingen die de gemeenteraad en het college van Burgemeester en wethouders neemt. Het milieubeleidsplan is een document dat aangeeft hoe de vervuiling binnen de gemeente voorkomen of aangepakt moet worden. Dit is een belangrijk document waarin wij als gemeente aangeven dat we ons actief inzetten op het optimaliseren van het milieu in Eemsdelta.

Als nieuwe gemeente vindt D66 Eemsdelta dat er een platform, bijvoorbeeld in de vorm van een website, moet komen waar alle initiatieven met betrekking tot dit onderwerp; energie, verduurzaming van het gebied, afvalverwerking, circulaire samenleving, overzichtelijk bij elkaar staan. Zodat burgers makkelijk hun weg kunnen vinden en kunnen participeren.

Van de drie gemeenten die gaan herindelen heeft alleen Loppersum een specifiek milieubeleidsplan. De andere gemeenten verwerken wel het beleid in bestemmingsplannen e.d. maar niet een op zichzelf staand document. D66 Eemsdelta wil dat Eemsdelta wél een milieubeleidsplan gaat opstellen, naar het model van Loppersum. Om vervuiling in ons gebied te minimaliseren en voorkomen. Zodat dit gebied een mooi gebied blijft om in te wonen en werken.

Afvalverwerking

Ook in Eemsdelta hebben wij het probleem dat er nog teveel onnodig afval bij de gemeente wordt ingeleverd. Vanuit de landelijke overheid is vastgesteld dat er een maximum is van 100 kilogram afval per inwoner per jaar, met een 75% scheidingspercentage.^v Wanneer een gemeente zich hier niet aan kan houden volgt er een bestraffing door het Rijk, in de vorm van hogere tarieven voor de gemeentelijke afvalstoffenheffing. In bijvoorbeeld Delfzijl werd in 2018 nog 160 kilogram afval per inwoner in de grijze container gegooid.

D66 Eemsdelta vindt dat dit een groot probleem is waar snel een goede oplossing voor bedacht moet worden, zodat het Rijk geen hogere afvalstoffenheffing op de nieuwe gemeente gaat heffen. D66 Eemsdelta vindt dat de mensen die goed hun afval scheiden en minder onnodig afval weggooien minder hoeven te betalen. Daarom ondersteunt D66 een gedifferentieerd tarief in het verwerken van afval. In Loppersum is al een variant hiervan in werking.

Meer groen in de gemeente

Op mooie zonnige dagen willen mensen er héél erg graag op uit. Dat geldt ook voor onze inwoners. Verder komen er mensen van heinde en ver naar ons gebied om wandelend of fietsend van onze stukjes natuur te genieten. In de dichtbebouwde onderdelen van de gemeente is het niet altijd mogelijk een mooi parkje of iets soortgelijks te vinden in de nabije omgeving. Uiteraard kunnen mensen eropuit trekken, maar het zou goed zijn als er in alle leefgemeenschappen meer groen te vinden is. Stukjes groen kunnen bijvoorbeeld uitgeleend worden aan burgers/organisaties die het willen onderhouden. Zoals in het verleden is gebeurd bij rotondes die werden onderhouden door bedrijven die er een reclamebord op willen zetten. Zo maken we meer mensen betrokken bij de staat én de verbetering van onze gemeente en voelen mensen zich meer verantwoordelijk voor het gebied.

D66 Eemsdelta is van mening dat er meer groen moet komen in de gemeente en het groen dat aanwezig is zoveel mogelijk gewaarborgd blijft. Meer groen vangt hitte en water op en zorgt voor een betere CO2 opvang. Dit resulteert in een schonere lucht in de omgeving. De gemeente kan snippergroen verkopen aan welwillende inwoners en zo besparen op gemeentelijk onderhoud, door samen met inwoners te werken. Het initiatief Groen Voor Rood is ook zo'n voorbeeld die de gemeente in de toekomst moet ondersteunen.^{vi} D66 Eemsdelta wil dat er zoveel mogelijk groen in de gemeente te zien is, op grote en kleine schaal. In de vorm van mooie parken, maar ook groene tuinen.

Veilig genieten van vuurwerk

Vuurwerk is een belangrijk onderwerp op het gebied van duurzaamheid en veiligheid. Het vervelende is dat slachtoffers van het afsteken van vuurwerk vaak omstanders zijn. Verder geeft vuurwerk geluidsoverlast, dierenwelzijn en is het enorm schadelijk voor het milieu en de luchtkwaliteit. De laatste jaren is er een verandering gekomen in de visie van de Nederlandse bevolking op het afsteken van vuurwerk bij de jaarwisseling. In 2019 vond 53% van de Nederlandse bevolking dat particulier vuurwerk volledig verboden moet worden in de gemeenten, 41% van de ondervraagden zag hier niks in.^{vii} Daarom moeten we in de gemeenten nadenken over hoe we hiermee om willen gaan. Er zijn verschillende oplossingen mogelijk, die met de dorpen en wijken verkend kunnen worden. Eén oplossing kan zijn een algeheel verbod op het afsteken van vuurwerk in de gemeente. Een andere oplossing is een particulier verbod voor het afsteken, maar een geheel verzorgde vuurwerkshow door de Verenigingen van Dorpsbelangen en/of gemeente. Een laatste oplossing is het invoeren van vuurwerk-vrije zones.

D66 Eemsdelta vindt de laatst genoemde oplossing het meest gangbaar. Ook 70% van de bevolking vindt het een goede zaak als er bepaalde zones komen in de gemeente waar geen vuurwerk mag worden afgestoken.^{viii} D66 Eemsdelta gelooft in de vrijheid van mensen. D66 erkent de roep van de minderheid om het legaal houden van het afsteken van vuurwerk. Echter, de grote wil om een vuurwerk-vrije jaarwisseling te hebben mag niet worden vergeten, deze mensen moeten ook niet in hun vrijheid beperkt worden. Daarom is D66 Eemsdelta er voorstander van om bepaalde gebieden, bijvoorbeeld rondom verpleeghuizen/bejaardentehuizen of openbare gebouwen, vuurwerk-vrij te

maken. Dat hiernaast leefgemeenschappen betrokken worden in de besluitvorming hoe om te gaan met het vuurwerkbeleid in deze leefgemeenschappen.

Groene overheid

De gemeente hoort een voorbeeldfunctie bij de vergroening van Eemsdelta te hebben. Eemsdelta heeft een sturend effect op tal van terreinen, via bijvoorbeeld aanbestedingen, bestemmingsplannen en onder andere energieopwekking.

D66 Eemsdelta wil dat de gemeente Eemsdelta dit rolmodel op zich neemt en houdt en de bewoners een zo goed mogelijk voorbeeld geeft van een organisatie die gedreven wordt door groene energie én ambities.

Wat wil D66 concreet?

- 1) De gemeente de ambities van de provincie op het gebied van de energietransitie gaat ondersteunen en zich ervoor inzet dat de opbrengsten van deze duurzame energie lokaal voor vooruitgang zorgt.
- 2) De gemeenteraad een milieubeleidsplan gaat opstellen waar de wethouders en burgemeester zich aan moeten houden. Waarin ambitieus wordt opgenomen wat de visie is van de gemeente op het gebied van duurzaamheid en het milieu.
- 3) Hiernaast moet er een platform, in de vorm van een website up to date gehouden worden over energie, verduurzaming van het gebied, afvalverwerking, circulaire samenleving, overzichtelijk bij elkaar staan. Zodat burgers makkelijk hun weg kunnen vinden en kunnen participeren.
- 4) In de nieuwe gemeente op het gebied van afvalverwerking met een gedifferentieerd tarief gaan werken om ervoor te zorgen dat mensen minder onnodig afval weg gaan gooien.
- 5) De gemeente kan snippergroen verkopen aan welwillende burgers om zo het groene aspect van de gemeente meer naar voren te laten komen en in de tussentijd gemeentelijke kosten verminderen.
- 6) De leefkernen betrokken worden in de beslissingen omtrent vuurwerk. Dat in overleg met de gemeenschappen vuurwerkvrije zones worden ingesteld zodat iedereen kan genieten van een mooie jaarwisseling.
- 7) De gemeente een voorbeeldfunctie aanhoudt als organisatie die duurzaamheid hoog in het vaandel heeft zitten.

D66 Eemsdelta staat voor een kansrijk Eemsdelta. Dat houdt in dat iedereen in onze nieuwe gemeente de kans moet hebben zich te kunnen ontwikkelen, de kans moet hebben te worden wie die wil worden, dezelfde kans moet hebben als diegene naast zich. Aangezien niet iedereen gelijk is, maar wel gelijkwaardig!

Jeugdzorg

Helaas moeten wij ons ook in Eemsdelta realiseren dat we net als veel andere gemeenten een flink tekort kunnen verwachten op de jeugdzorg. Zo was er in Delfzijl in 2017 al een tekort van 1,4 miljoen en dit loopt verder op.^{ix} Ook in de gemeenten Appingedam en Loppersum speelde dit probleem al.^x Terwijl de jeugdzorg juist zo'n belangrijk is. Het helpt jongeren bij de start van hun leven, op een cruciaal punt dus. Immers, een goed begin is het halve werk. Daarom moeten we ervoor proberen te zorgen deze tekorten effectief te bestrijden zolang er nog geen structureel extra geld komt van de federale overheid.

D66 Eemsdelta pleit voor een goed onderzoek naar de overschrijdingen; waar zitten die precies, zijn ze reëel of relatief (veel zorg wordt wel geïndiceerd maar niet volledig uitgevoerd), heeft de gemeente er greep op, wordt altijd de gefactureerde zorg werkelijk geleverd? En natuurlijk met aanbevelingen: wat kunnen we daar als gemeente anders en beter aan doen? Daarnaast blijft D66 zich inzetten op preventieve inzet en aanbod zodat kinderen, jongeren en gezinnen niet eerst hoeven vast te lopen voordat er hulp kan komen.

Een mooi voorbeeld

Een gemeente waar het wel goed gaat met het beperkte budget van de overheid is de gemeente Deventer. In 2018 hield de gemeente zelfs 1,8 miljoen over. De aanpak van Deventer op het gebied van jeugdzorg werkt volgens de wethouder omdat er een goed georganiseerd zorgnetwerk aanwezig is.^{xi} Daar zit de verwevenheid tot in de haarvaten van de samenleving. Ze werken er letterlijk tot op straatniveau. Met sociale teams, buurtverenigingen en gezinscoaches, daarbij ook een belangrijke rol voor het onderwijs, huisartsen, GGD en GGZ. De jeugdzorg is zo dichtbij de mensen en er kan vroeg gesignaleerd worden waardoor je meer op preventie werkt.

Een ander succesverhaal is die van Smallerland. Waar door middel van het inschakelen van ondersteuners van huisartsen het doorverwijzen van patiënten efficiënter gaat verlopen. Smallerland bespaarde op deze manier 1 miljoen euro. Er zijn in Smallerland gebiedsteams, zogeheten GOH's (Gebiedsteam Ondersteuners Huisartsen), aangesteld. In 2019 werd nog 60% van de gevallen door de huisartsen doorverwezen naar specialistische hulp. Met de ondersteuners daalt dat percentage gestaag en daarmee ook de zorgkosten!^{xii}

D66 Eemsdelta is van mening, dat we gebruik moeten maken van deze succesverhalen, door bijvoorbeeld zo'n goed georganiseerd zorgnetwerk moeten nastreven in de nieuwe gemeente. Zodat

de jeugdzorg dichterbij de mensen komt, betere hulpverlening kan bieden, meer kan doen aan preventie en de tekorten kan beperken. Daarnaast kan het gebruik van huisartsen door middel van GOH's worden geoptimaliseerd.

De eerste duizend dagen

Een gezonde start van het leven van een kind is essentieel voor de gezondheid en het welzijn op latere leeftijd.^{xiii} De eerste duizend dagen van een kind zijn hierdoor cruciaal voor een gezonde groei en ontwikkeling.^{xiv} Investeren in een goede start van het kind levert grote gezondheidswinst op voor toekomstige generaties.^{xvxi}

Als het brein van een kind zich ontwikkelt onder minder goede omstandigheden kan dat later leiden tot een slechter geheugen of matige leerprestaties. Hierbij gaat het om zowel een medisch effect als ook om een economisch effect. Economische studies laten zien dat kinderen echte aandacht nodig hebben aan het begin van hun leven. Aangezien dit in direct verband staat met betere prestaties en hogere inkomens van kinderen later. Investeren in de vroege ontwikkeling kan dus een enorme winst opleveren in de toekomst. Natuurlijk, gaat niet alles in het leven om geld, maar het toont wel aan dat die kinderen met slechtere omstandigheden in de baarmoeder en in hun eerste levensjaren beginnen met een achterstand. De eerste duizend dagen leggen het fundament.

De nieuwste onderzoeken laten zien dat we voor een nog betere gezondheid moeten werken aan een goede verbinding tussen de medische zorg en de sociale zorg.^{xvii} D66 Eemsdelta wil dat de gemeente ouders gaat ondersteunen waar nodig om ervoor te zorgen dat de eerste duizenddagen van een kind zo optimaal mogelijk verlopen, zodat elk kind daardoor dezelfde kansen krijgt op een beter leven.

Jongerenwerkers

Jongerenwerkers zijn de oren en ogen in de wijk. Ze zijn zichtbaar en toegankelijk voor jongeren omdat ze werken in de wijk, buurtcentra en op schoolpleinen. Ze zijn daardoor vertrouwd voor jongeren en een belangrijk aanspreekpunt. Onderzoek door het Verwey-Jonker instituut beaamt dit ook. 'Jongerenwerkers kunnen jongeren laagdrempelig bijstaan en vroegtijdig signaleren als het fout dreigt te gaan. Het zou mooi zijn als in meer gemeenten lokale teams en jongerenwerk structureel gaan samenwerken, daar liggen echt kansen voor het sneller organiseren van passende hulp en te werken aan voorkoming van problemen, oftewel preventie.'^{xviii}

D66 Eemsdelta wil in kaart brengen wat er al gebeurt aan jongerenwerk in de gemeente, of deze initiatieven al goed (genoeg) samenwerken met lokale teams en hoe we het jongerenwerk verder kunnen versterken. Zo krijgen we betere jeugdhulp dichterbij de mensen zelf en zouden de tekorten bij de jeugdzorg kunnen teruglopen.

Ouderenzorg

Eemsdelta is gelukkig een mooi gebied om oud te worden. In de nieuwe gemeente Eemsdelta hebben we echter te maken met vergrijzing. De jongere generaties trekken voornamelijk weg en de oudere generaties blijven achter. Al willen jongeren in het gebied blijven, maar vinden ze geen geschikte en betaalbare woonruimte. Waardoor de gemiddelde leeftijd stijgt. In Eemsdelta is een groot gedeelte van de bevolking ouder dan 65 jaar. Dit zorgt ervoor dat we in Eemsdelta veel aandacht moeten besteden aan de ouderenzorg. Voor ouderen is een aantal thema's erg belangrijk, zoals eenzaamheid, langer zelfstandig kunnen wonen en de kwaliteit van de zorg in verpleeghuizen.

Eenzaamheid

Meer dan de helft van de mensen ouder dan 75 jaar zegt zich eenzaam te voelen.^{xix} D66 Eemsdelta vindt dit onacceptabel dus willen wij ons inzetten dat percentage omlaag te brengen. Om eenzaamheid te verminderen zijn activiteiten belangrijk. Zulke activiteiten kunnen zijn:

- (Samen) actief bezig zijn/sporten
- Vrijwilligerswerk
- Contact met anderen

Wanneer ouderen aan zulke zaken doen zijn ze maatschappelijk betrokken. Het is belangrijk dat de gemeente projecten op deze terreinen ondersteunt. Dit kunnen ook initiatieven zijn voor kleinschalige (ouderen)huisvesting. Ook zal D66 Eemsdelta zich blijven inzetten voor de toegankelijkheid van gebouwen voor alle inwoners, zodat iedereen de kans heeft bijeenkomsten en andere zaken bij te wonen.

Zelfbeschikkingsrecht

D66 Eemsdelta is een sociaalliberale partij. Dit houdt voor ouderen in dat wij ons inzetten voor het zelfbeschikkingsrecht voor zaken die ervoor hen toedoen. Eén goed voorbeeld is de keuze voor het langer zelfstandig wonen van de ouderen. D66 wil ouderen hierbij ondersteunen, bijvoorbeeld door mensen te informeren over de mogelijkheden. Dit gebeurt helaas niet altijd goed.

Uit onderzoek is gebleken dat mensen gelukkiger zijn in een vertrouwde omgeving.^{xx} Weggaan uit huis kan tot gevolg hebben dat er eenzaamheid en isolement ontstaat.^{xxi} Ouderen vinden het belangrijk zelf controle te houden over hun eigen leven en D66 Eemsdelta ondersteunt dit. Wanneer een oudere thuis wil blijven wonen, moet dit blijven kunnen. D66 Eemsdelta wil dat er ook een andere mogelijkheid beter beschikbaar wordt, namelijk die van de ontwikkeling van kleinschalige woonvormen in de 32 leefgemeenschappen. Waar ouderen samen kunnen wonen en zo de kwaliteit van leven omhoog gaat. Door vrijwilligers kunnen daar activiteiten worden georganiseerd en kunnen ouderen samen eten en koffie drinken. Dit sluit aan bij de opkomst van zorg- en dorpscoöperaties; vrijwilligers die, al dan niet onder leiding van een betaalde kracht, de informele zorg in een dorp of wijk vormgeven.

Kwaliteit van de zorg

In verpleeghuizen moet er ook een prettig leefklimaat zijn. Mensen die in aanmerking komen voor een verpleeghuis en besluiten hun eigen huis te verlaten en daar willen wonen moeten een goed verder verloop van hun leven hebben. Meestal hebben deze mensen hun hele leven hard gewerkt en daar hoort op latere leeftijd een mooie, begeleide, woonsituatie bij, wanneer dat nodig is. D66 Eemsdelta wil zich ervoor inzetten dat de kwaliteit van leven op zo'n locatie zo optimaal mogelijk is. Wanneer de

verpleeghuizen minder gevuld zijn, omdat mensen meer thuis kunnen blijven wonen, kan er in deze verpleeghuizen meer aandacht gegeven worden aan de mensen die het nodig hebben en gaat de kwaliteit omhoog.^{xxii}

Onderwijs

Goed onderwijs is, naast het gezin waarin je opgroeit, de aanjager van kansen en de motor van persoonlijke groei en ontplooiing. Een leven lang. Door onderwijs vergroot je niet alleen je kennis en ontwikkel je taal-, reken- of vakman vaardigheden: het onderwijs bereid je ook voor op een leven in een samenleving waarin er oog is voor de ander en waar mensen in staat zijn zelf goede keuzes te maken. In een wereld die steeds sneller verandert, is goed onderwijs een leven lang nodig om mensen wendbaar en weerbaar te maken. Goed onderwijs is daarmee niet alleen in het belang van het individu, maar in het belang van ons allemaal. Niet je afkomst of religie, of de rijkdom, positie of opleiding van je ouders mogen bepalend zijn. Toegankelijkheid van goed onderwijs voor iedereen is een zaak van rechtvaardigheid. Talent en inzet zijn de enige factoren die het succes van het individu horen te bepalen. Ongeacht je afkomst, kansen voor de toekomst!

Basisscholen

In Eemsdelta hebben we last van krimp en vergrijzing. Het basisonderwijs voelt hier ook de gevolgen van, met name dat er steeds minder kinderen zijn. Daarnaast zijn veel schoolgebouwen niet aardbevingsbestendig en daarmee niet veilig voor de toekomst. Voor deze problemen moet een oplossing komen.

D66 Eemsdelta vindt dat we in grotere kernen zoals Delfzijl, Appingedam, naar voorbeeld van Loppersum, moeten gaan inzetten op het samenvoegen van scholen, zoals nu het plan is met kindcentra.^{xxiii} Dit heeft als effect dat kinderen met meer andere kinderen in aanraking komen, wat goed is voor de persoonlijke groei en ontplooiing. Scholen die zelfstandig niet toekomstbestendig zijn, moeten worden geholpen in hun samenwerking met andere basisscholen, zodat de kwaliteit van het onderwijs in ons gebied gewaarborgd wordt. Bijvoorbeeld door de ontwikkeling van netwerkscholen, waarbij de scholen hun identiteit bewaren, maar wel gaan samenwerken. Zoals in Loppersum al is gerealiseerd en ook in Delfzijl en Appingedam deze trend gevolgd gaat worden, daar staat D66 Eemsdelta achter. Deze scholen worden versterkt en duurzaam gemaakt, waardoor ze toekomstbestendig zijn. Dit resulteert in een Eemsdelta waar alle scholen veilig zijn voor onze kinderen en waarin de kinderen zichzelf kunnen ontwikkelen.

Middelbare scholen

Voor een beleid dat kansengelijkheid biedt aan iedereen in onze gemeente moet het onderwijs goed uitgevoerd kunnen worden. De gemeente zorgt voor goede en veilige gebouwen waarin leerlingen lessen meekrijgen waar ze hun hele leven profijt van hebben. Onderwijs hoort altijd een actueel onderwerp te zijn, voor Eemsdelta is dat nog actueler dan elders vanwege de ontwikkeling van een scholencampus in Appingedam.^{xxiv}

Aangezien de huidige gebouwen te groot en niet aardbevingsbestendig zijn moest er een andere oplossing komen: de Eemsdelta-campus, waar drie middelbare scholen komen én een afdeling van het Noorderpoort. Dit is een geweldige opsteker voor ons gebied en D66 Eemsdelta staat achter de ontwikkeling van een kernplek in onze gemeente waar onze kinderen naartoe kunnen gaan om kansen voor zichzelf te creëren en wij voor hen! Zodat Beroepsonderwijs, voorgezet onderwijs en bedrijfsleven samen bezig zijn voor een goede toekomst voor jongeren in Eemsdelta.

Beroepsonderwijs

In Eemsdelta zijn er een aantal scholen die zich richten op het beroepsonderwijs. Deze scholen zijn een belangrijke schakel in het binden van mensen aan onze regio. Het behoud van deze scholen is belangrijk en moet in de toekomst gewaarborgd worden.

D66 Eemsdelta is van mening dat wanneer leerlingen straks naar de middelbare school gaan in Appingedam en daarna beroepsonderwijs volgen in onze regio, dat ertoe zal leiden dat jonge mensen nog meer verbonden raken met onze gemeente. Hierdoor zullen ze sneller geneigd zijn hier te blijven wonen en werken. D66 Eemsdelta wil dat er een link gemaakt wordt met de RUG, Hanze, Noorderpoort en Alfacollege, zodat kinderen uit Eemsdelta in een vroeg stadium in aanraking komen met wat ze in de toekomst kunnen worden. Dit kan bereikt worden door NPG-gelden te gebruiken voor het behalen van deze connecties. Daarnaast wil D66 Eemsdelta inzetten op de kwaliteit voor de mensen die hier wonen, zodat er in de toekomst minder mensen wegtrekken en hier langer willen blijven wonen.

Werkgelegenheid

Naast onderwijs is dit één van de belangrijkste zaken die bijdragen aan het binden van mensen aan dit gebied. Een verbetering van de werkgelegenheid zorgt voor een impuls in de lokale economie. Wanneer meer mensen in Eemsdelta een baan krijgen, willen meer mensen ook naar Eemsdelta komen of blijven, als ze hier een toekomst hebben. Het bieden van perspectief voor werkend Eemsdelta is voor ons gebied een prioriteit. Het promoten van initiatieven bij bedrijven en particulieren door de lokale overheid kan een belangrijke bijdrage leveren aan de economische ontwikkeling en innovatieve ontwikkeling van de regio. D66 wil dat Eemsdelta staat voor een goed vestigingsklimaat. Waarin bedrijven gebruik maken van groene energie, de gemeente zorgt voor duidelijke regels en snelle gemeentelijke procedures.

Midden en Klein Bedrijf

Voornamelijk in crisistijd, zoals door corona, heeft het MKB het lastig. De afgelopen maanden werden veel bedrijven geconfronteerd met geldproblemen. In Eemsdelta hadden veel kleine bedrijven het al lastig, de crisis heeft dit alleen maar verergerd. Wanneer nog meer winkels verdwijnen uit de winkelcentra neemt de leefbaarheid in ons gebied ook af, naast de werkgelegenheid.

D66 Eemsdelta wil dit niet laten gebeuren. In zulke tijden moet de lokale overheid ondernemers stimuleren en ruimte/kansen geven aan hun ontwikkeling, behoud en innovatie. Voor de crisistijd, maar ook daarna. Hiernaast vinden wij het financieel ondersteunen van het MKB dat over wil gaan op duurzamer ondernemen een belangrijke rol voor de gemeente.

Industrie

De industrie heeft een belangrijke rol in de werkgelegenheid van Eemsdelta. Het zorgt voor de meeste banen en biedt het meeste perspectief. Landelijk staat de regio Delfzijl bekend als industriehoofdstad van het Noorden. Het aandeel van de industrie in de toegevoegde economische waarde van de regio is 27%.^{xxv} Alleen Zeeuws-Vlaanderen staat hoger in deze ranglijst.

D66 Eemsdelta wil de samenwerking tussen de bedrijventerreinen rondom Delfzijl, Appingedam en de binnenhavens vergroten en zo kansen bieden voor verdere economische ontwikkeling en werkgelegenheid. Deze kansen moeten optimaal benut worden. Het bureau Eemsdelta/EZ moet hier een belangrijke rol in spelen. Ook moet er optimaal worden samengewerkt tussen de lokale industrie

en met kennisclusters van de stad Groningen. Als je het ecosysteem van Eemsdelta kan verbinden met bestaande kennis uit andere gebieden kan dat een enorme impuls geven op het gebied van innovatie.

Mobiliteit

De mogelijkheid goed korte of langere afstanden af te leggen binnen onze gemeente is van groot belang. Eemsdelta wordt een gemeente die veel oppervlakte heeft, 32 afzonderlijke leefgemeenschappen waar mensen wonen die veel binnen, maar ook buiten de gemeente moeten kunnen reizen. Onder mobiliteit valt binnen de ruimtelijke ordening de mogelijkheid om met de fiets, auto en andere transportmiddelen, zoals het openbaar vervoer, jezelf te verplaatsen. Hoe beter gebieden bereikbaar zijn, hoe sneller mensen daar willen wonen, ook als ze niet in de gemeente werken.

D66 Eemsdelta is van mening dat de infrastructuur binnen onze gemeente zo optimaal mogelijk moet zijn. Ten eerste vinden wij het belangrijk dat mensen zich veilig kunnen verplaatsen. Voornamelijk in Appingedam bij de nieuwe scholencampus gaat dat voor een interessante uitdaging zorgen. Hoe kunnen wij duizenden leerlingen uit onze gemeente veilig van huis naar school laten fietsen? D66 Eemsdelta wil dat er prioriteit wordt gegeven aan het ontwikkelen van een veilig fietsennet, vooral om de campus heen, zodat onze kinderen thuis zonder zich druk te maken om hun veiligheid zich kunnen verplaatsen. Hiernaast hopen we dat een goed fietsennet ook het gebruik van de fiets stimuleert voor jong én oud. Waarin er voor transport naar werk binnen de gemeente wellicht sneller een keuze gemaakt wordt voor de (elektrische) fiets, door het aanleggen van (snelle) fietspaden.

Ten tweede draagt een goede mogelijkheid op mobiliteit in Eemsdelta bij aan een gemeente die voorbereid is op de toekomst. Wanneer er meer mensen in ons gebied komen wonen of industrieel transport gaat toenemen, dan moeten daar bijpassende wegen en andere vormen van infrastructuur op aansluiten, zodat we ook kunnen groeien zonder dan in de problemen te komen. D66 Eemsdelta wil daarom het plan voor een verdubbeling van de N33, tussen Zuidbroek en Appingedam, ondersteunen.^{xxvi}

Als derde om ervoor te zorgen dat de 32 leefgemeenschappen goed met elkaar in verbinding staan, zodat je rustig in elke gemeenschap kan wonen. Zonder je druk te maken over het transport naar de grotere kernen, zoals Delfzijl, Appingedam en Loppersum. Dit draagt bij aan de leefbaarheid. Dit kan worden behaald door goed na te denken over de kosten en baten van een goed openbaar vervoersnetwerk. Met voertuigen die in de toekomst draaien op duurzamere 'brandstoffen', op elektriciteit en/of waterstof. Wat aansluit bij onze visie op een toekomstige duurzame én waterstof economie. Daarnaast is Eemsdelta met haar uitgestrekte buitengebied en veel verkeersluwe wegen een uitermate geschikt proefgebied voor een project met autonoom rijdende taxi's.

Een andere, duurzame, manier van transport is die van het elektrisch deelvervoer. Waarin een gemeenschap een elektrische auto kan bestellen die voor meerdere van die gemeenschap beschikbaar is om goedkoop in te huren. Zo worden mensen in de gemeenschappen een stuk mobieler zonder dat de kosten van een (tweede) eigen auto erbij komen. Het enige wat je dan moet betalen is een kleine vergoeding voor het gebruik. D66 Eemsdelta vindt dit een mooie oplossing voor het meer mobiel maken van een gemeenschap. In Loppersum is dit idee al in gebruik genomen en hebben de betrokken bewoners meer aanleiding om bijvoorbeeld afscheid te nemen van een tweede auto. Zo'n elektrische auto kan rijden op de door de energiecoöperatie opgewekte energie om nog meer te besparen.

Waardoor ook mensen die normaal gesproken geen geld hebben voor een eigen vervoersmiddel toch kunnen gaan en staan waar ze willen, op een duurzame manier!

Sport

Voldoende sporten en bewegen draagt bij aan het welzijn van iedereen. Sport maakt in meerdere opzichten weerbaar en draagt bij aan een gezonde en vitale bevolking. Sport is ook een prachtig verbindend en inspirerend element in onze gemeente. Investeren in sport en bewegen is een investering in onze gemeenschap. Goede sportvoorzieningen versterken ook de leefbaarheid in de leefgemeenschappen, aangezien mensen op deze locaties met elkaar in contact komen.

D66 Eemsdelta is van mening dat sport en bewegen belangrijk zijn voor een gezonde en vitale bevolking. Voor jong en oud, arm en rijk, met of zonder handicap, ongeacht afkomst. Iedereen heeft het recht gezond te zijn en moet dus de mogelijkheid krijgen om te kunnen sporten. Vandaar dat wij blij zijn dat Eemsdelta een sportakkoord heeft opgesteld.^{xxvii} In samenwerking met veel verschillende organisaties, geïnteresseerden en de uitvoerende politiek. Dit is een goede zaak en het is mooi dat zoveel mensen hun zegje hierover hebben kunnen doen. D66 Eemsdelta wil deze aanpak in de toekomst stimuleren. Voornamelijk in de kleine gemeenschappen is het belangrijk dat daar kansen zijn om te gaan sporten, wanneer deze wegvallen heeft dat impact op de lokale leefbaarheid. Dat wil D66 Eemsdelta niet laten gebeuren. Aangezien iedereen de vrijheid en mogelijkheid moet hebben om te kunnen sporten.

Toerisme en cultuur

Toerisme kan ervoor zorgen dat de lokale economie een impuls krijgt. Wanneer veel mensen op de hoogte zijn van de schoonheid en culturele/historische waarde van dit gebied komen mensen sneller deze kant op. Als bewoners, maar eerst als toeristen. Als er mensen van heinde en ver naar onze gemeente komen draagt dat ook bij aan een trots gevoel van de lokale bevolking. Dat is belangrijk om mensen aan dit gebied te binden. Dat mensen met trots kunnen zeggen: “ik woon in Eemsdelta!”

Hiernaast moet het gebied ook van tijd tot tijd met een mooi project weer goed in beeld komen. Grote festiviteiten, die hopelijk weer gehouden kunnen gaan worden op termijn, kunnen bijdragen aan dit effect. Delfsail heeft zo’n effect, maar ook bijvoorbeeld het festival Terug naar het Begin, in Loppersum en de vele andere activiteiten in Appingedam. De gemeente moet ervoor zorgen dat deze evenementen goed op elkaar zijn afgestemd. Dat we niet in één weekend twee grote festiviteiten hebben, dat de één geen wind uit de zeilen haalt van de andere.

D66 Eemsdelta is van mening dat er kansen liggen om onze gemeente op de kaart te zetten en te promoten als aantrekkelijk toeristisch gebied met waardevolle monumenten, iconen, cultuur, natuur en mooie evenementen. Dat mooie Groninger landschap zal dan nationaal en internationaal toeristen aantrekken. Mensen die komen naar het Delfzijlster strand, de historische binnenstad van Appingedam, de mooie natuur en oude Groninger kerken van Loppersum en vele pittoreske dorpjes in onze nieuwe gemeente. Ons doel moet ook zijn de lokale bevolking bewust te maken dat ze wonen in een bijzonder (mooi) gebied. Dat zal een stap zijn in het creëren van 46.000 ambassadeurs voor onze gemeente, daar gaat D66 Eemsdelta voor!

Wonen

Onze nieuwe gemeente wordt ook gekenmerkt door de lage koop prijs van woningen. Van Nederland is Delfzijl nu de goedkoopste plaats om te gaan wonen. De krimp en aardbeving gerelateerde

woningmarkteffecten in ons gebied zorgen voor een verlaagde vraag naar woningen en een lagere prijs. Dit zet nog een tijdje door. Delfzijl verliest 13% van de huishoudens in 2031, in vergelijking met 2016.^{xxviii} In verhouding doet Loppersum het minder slecht (krimp van 7%) en doet Appingedam het in verhouding niet slecht met een krimp van 1%. Voor starters op de woningmarkt is de lage prijs nog steeds te hoog vanwege het eigen inkomensniveau.

D66 Eemsdelta wil dat er samen met bewoners en ontwikkelaars afspraken worden gemaakt over het bouwvolume, inclusiviteit, duurzaamheid, leefbaarheid van wijken en dorpen en vergroening. D66 Eemsdelta wil dat inwoners hierbij een nog prominentere rol krijgen.

Eemsdelta moet een allesomvattende kijk hebben op stads- dorps- of wijkontwikkeling. Inwoners weten vaak het beste wat goed is voor hun wijk of dorp en daarom moet de gemeente ze in een vroeg stadium betrekken bij de plannen. Niet alleen inspraak, maar samenspraak. Zo zorgen we samen voor leefbare wijken en dorpen, meer draagvlak en uiteindelijk ook een soepelere realisatie. Waardoor de leefbaarheid toeneemt en meer mensen in deze wijken willen gaan wonen. In het verleden waren al veel verschillende visies opgeschreven, van dorp- tot wijkgrootte, deze belandden vaak in een la. Dit zorgt voor frustratie van de burgers die hieraan hebben meegeholpen. D66 Eemsdelta wil dat in de toekomst meer gebruikt wordt gemaakt van deze opgestelde visies én samen met de burgers wordt gereflecteerd op de uitvoering hiervan.

In bijna alle segmenten neemt de vraag naar woningen toe. Tegelijkertijd verandert het karakter van de bevolking. Het aandeel ouderen groeit, maar van de andere groepen daalt de aanwezigheid in Eemsdelta. Er moet daarom niet alleen worden gebouwd voor de vraag van nu, maar ook en vooral voor de vraag van morgen, zodat de jongere generaties sneller naar Eemsdelta komen en voornamelijk kunnen blijven. D66 Eemsdelta wil dat er meer levensloopbestendige woningen worden gebouwd en er meer ruimte komt voor coöperatieve woonvormen. Wij willen het aardgas-loos bouwen versnellen, evenals het vergroenen van daken, gevels en de overstap naar duurzame energie.

Nieuwkomers op de arbeidsmarkt en mensen van buiten de gemeente hebben moeite om een plekje te vinden. Er dreigt daardoor een ongewenste spreiding, waardoor bijvoorbeeld mensen met hogere inkomens alleen gaan wonen in bepaalde wijken, dorpen of straten en mensen met lagere inkomens elders terecht komen. Het is van groot belang dat inwoners van de gemeente – ongeacht hun achtergrond – elkaar blijven ontmoeten in de wijk of het dorp, op de sportclub of op school. Daarom wil D66 Eemsdelta investeren in variatie, zowel in woningbouw als in voorzieningen.

Armoede

Een ander probleem in de samenleving is armoede. In Delfzijl groeit 1 op 7 kinderen op in armoede, 14.3% procent.^{xxix} Daarmee staat Delfzijl op plek vijf van Nederland op het gebied van kinderarmoede. Dat heeft te maken met de relatief hoge werkloosheid. Het gevolg van kinderarmoede is dat deze kinderen sneller in de criminaliteit belanden, wat voor meer problemen zorgt. Veel mensen moeten rondkomen van de bijstand, dan zit je automatisch onder de armoedegrens. Dit is een groot lokaal probleem. Eén-ouder gezinnen met minderjarige kinderen hebben het vaakst een laag inkomen.^{xxx}

De gemeente moet hierop actie ondernemen. Preventie is het meest belangrijk. Ervoor zorgen dat mensen niet in geldproblemen komen is een goedkopere en voor iedereen betere oplossing dan pas te helpen wanneer het leed geschied is. De nieuwe gemeente Eemsdelta moet ervoor zorgen dat minder mensen in de schuldhulpverlening komen, door mensen meer bewust te maken van de gevaren

en hulp te bieden wanneer mensen hierom vragen. Zoals eerder genoemd moet de gemeente de één-oudergezinnen helpen aan het werk te komen, door bijvoorbeeld de opvang te vergoeden, zodat de ouder weer aan het werk kan en perspectief kan opbouwen. Wanneer mensen van jongst af aan minder in de armoede komen zal de bijkomende criminaliteit ook minder zijn. Daar staat D66 Eemsdelta voor.

Wat wil D66 concreet?

- 1) Op het gebied van jeugdzorg moeten er oplossingen bedacht worden om de kosten te drukken, maar de kwaliteit niet achteruit te laten gaan.
  - a) Een zorgnetwerk wordt opgericht, met sociale teams, buurtverenigingen en gezinscoaches. Met een belangrijke rol voor onderwijs, huisartsen, GGD en GGZ, zodat er vroeg gesignaleerd kan worden waardoor er meer op preventie wordt gewerkt.
  - b) Voor de huisartsen gaat helpen dat er ondersteuningsteams (GOH's) worden ingesteld voor het efficiënter doorverwijzen van patiënten, naar voorbeeld van Smalingerland.
  - c) Dat er meer ondersteuning gaat zijn voor ouders in de eerste duizend dagen van het leven van hun kind.
  - d) De jongerenwerkers zo optimaal mogelijk gebruikt worden voor betere jeugdzorg.
- 2) De maatschappelijke betrokkenheid van ouderen gaat versterken, om eenzaamheid tegen te gaan, door sporten/actief bezig zijn, vrijwilligerswerk en contact met anderen worden gestimuleerd.
- 3) Ouderen zoveel mogelijk, wanneer ze dat zelf willen en kunnen thuis blijven wonen. Hiernaast moet er worden ingezet op de bouw van kleinschalige woonvormen waar ouderen samen kunnen wonen.
- 4) Scholen moeten samengevoegd worden wanneer deze niet zelfstandig toekomstbestendig zijn. Om de kwaliteit van onderwijs in onze regio te waarborgen, dit kan ook door middel van netwerkscholen.
- 5) Voortgezet onderwijs, beroepsonderwijs en bedrijfsleven zoveel mogelijk met elkaar gaan samenwerken.
- 6) De gemeente veel ruimte geeft aan lokale ondernemers om te innoveren en te verduurzamen.
- 7) De samenwerking tussen verschillende industrieterreinen en kennisclusters optimaal gaat worden om meer kansen te creëren. Gebruikmaken van de kennis van de stad Groningen kan dan impulsen geven op het gebied van innovatie.
- 8) De omgeving rondom de scholencampus geoptimaliseerd moet worden op het gebied van fietstransport.
- 9) Er tussen de leefkernen een veilig fietsennet wordt neergezet voor milieubewuste snelle fietspaden voor (elektrische) fietsers.
- 10) Ingezet wordt op de verdubbeling van de N33.
- 11) De verkeersluwe wegen gebruikt gaan worden als proefgebied voor een project met autonoom rijdende taxi's.
- 12) Leefkernen geïntroduceerd worden aan het deilvervoer van elektrische auto's.
- 13) Het sportakkoord in de toekomst een actueel product blijft waarin welwillende bewoners betrokken worden in het zetten van (nieuwe) ambities op het gebied van sport.
- 14) Er straks in Eemsdelta niet twee grote evenementen in hetzelfde weekend of dag vallen, waardoor ze wind uit de zeilen halen van elkaar.
- 15) Er meer aandacht gaat naar het mooie gebied waarin wij wonen en de gemeente op deze manier stappen zet naar 46.000 ambassadeurs voor Eemsdelta.

- 16) De gemeente ervoor zorgt dat de bewoners een prominentere rol gaan krijgen op het gebied van bouwvolume, inclusiviteit, duurzaamheid, leefbaarheid van wijken en dorpen en vergroening.
- 17) Er meer generatiebestendige woningen worden gebouwd die aansluiten aan de vraag van de samenleving.
- 18) Er meer aandacht komt op preventie op het gebied van armoede, waardoor minder mensen in de schuldhulpverlening komen. Er moet daarom meer ingezet worden op bewustwording van de bewoners.

Bronnenlijst

- i <https://sittard-geleen.nieuws.nl/nieuws/20120709/eemsdelta-krimpt-het-snelst/>
- ii <https://www.dvhn.nl/groningen/Krimpgebied-Bij-Drenthe-denk-je-aan-bossen-en-rust-bij-Groningen-aan-ellende-24809435.html>
- iii https://vng.nl/sites/default/files/2020-01/rapport_raadsleden_2019_na_herindeling.pdf
- iv <https://haarlemmermeergemeente.nl/file/16468/download>
- v <https://www.vang-hha.nl/nieuws-achtergronden/2015/artikelen/factsheet-'diftar-5/>
- vi <https://dorpenacademie.nl/initiatief/groen-voor-rood-in-delfzijl/>
- vii [https://eenvandaag.avrotros.nl/panels/opiniepanel/alle-uitslagen/item/kleine-meerderheid-voor-
vuurwerkverbod-in-gemeente/](https://eenvandaag.avrotros.nl/panels/opiniepanel/alle-uitslagen/item/kleine-meerderheid-voor-vuurwerkverbod-in-gemeente/)
- viii https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiCurbv1oHrAhWFYqQKHw5CDaMQFjAAegQIBRAB&url=https%3A%2F%2Feenvandaag.avrotros.nl%2Ffileadmin%2FOPINIEPANEL_rapport_Onderzoek_vuurwerk_2019.pdf&usg=AOvVaw2Ounz8ymQVMwGYzDNefc1X
- ix <https://www.rtvnoord.nl/nieuws/195646/Delfzijlster-raad-ongerust-om-miljoenentekort-jeugd zorg>
- x <https://www.dvhn.nl/groningen/Appingedam-kampt-met-tekort-jeugd zorg-24568598.html>
- xi <https://www.destentor.nl/deventer/hoe-deventer-de-jeugd zorg-wel-kan-betalen-en-zelfs-geld-overhoudt~a3c7c8a7/?referrer=https://www.google.com/>
- xii https://www.waldnet.nl/wn/nieuws/64952/Pilot_ondersteuners_huisartsen_Drachten_succes.html
- xiii <https://www.amsterdamresearch.org/web/instituut-1/nieuws/tonenop/je-bent-wat-je-moeder-eet-1.htm>
- xiv Idem.
- xv Idem.
- xvi <https://www.gov.scot/publications/best-start-five-year-forward-plan-maternity-neonatal-care-scotland-9781786527646/>
- xvii Idem.
- xviii https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjm5qyHpuigAhWL3KQKHTIbAhAQFIAAegQIBhAB&url=https%3A%2F%2Fwww.dehaagsehogeschool.nl%2Fdocs%2Fdefault-source%2Fdocumenten-onderzoek%2Flectoraten%2Fjeugd hulp-in-transformatie%2Fredding-voor-tekorten-jeugd zorg.pdf%3Fsfvrsn%3D5e5c93da_2&usg=AOvVaw2nok1NY9-vCjO-uf_Irfbj
- xix https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiGksqN14HrAhWHqqQKHVQ2DHIQFjACegQIARAB&url=https%3A%2F%2Fwww.rijksoverheid.nl%2Fbinaries%2Frijksoverheid%2Fdocumenten%2Frapporten%2F2019%2F05%2F27%2Fkwaliteit-van-leven-van-langer-thuiswonende-ouderen%2Fkwaliteit-van-leven-van-langer-thuiswonende-ouderen.pdf&usg=AOvVaw1px_J1rxCecvFhaV5qu3Da
- xx Idem.
- xxi Idem.
- xxii <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/verpleeghuizen-en-zorginstellingen/zorg-ouderen-verpleeghuizen-verbeteren>
- xxiii <https://www.scholenprogrammagroningen.nl/>
- xxiv <https://www.scholenprogrammagroningen.nl/locaties/72-campus-vo>
- xxv <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/31/belang-industrie-voor-de-regio>
- xxvi <https://www.rijkswaterstaat.nl/wegen/projectenoverzicht/n33-verdubbeling-zuidbroek-appingedam/index.aspx>
- xxvii Sportakkoord Eemsdelta i.o., *Klaar voor de start*.
- xxviii https://www.loppersum.nl/bestuur-organisatie/agendas-openbare-vergaderingen_42887/agenda/gemeenteraad_12932/woon-en-leefbaarheidsplan-2017-2021-noord-groningen-leeftvoortgang-uvp-2016pdf_645165.pdf
- xxix <https://www.rtvnoord.nl/nieuws/216575/In-Delfzijl-groeit-1-op-de-7-kinderen-op-in-armoede>
- xxx <https://sociaalplanbureaugroningen.nl/wordpress/wp-content/uploads/2020/04/Feitenblad-Armoede-Delfzijl-2020.pdf>